

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Tractatvs De Sacramentis Et Censvris

Hurtado, Gaspar

Moretus, 1633

Dispvtatio I. De natura Sponsalium, & eorum valore ad obligandum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94788](#)

411

TRACTATVS DE MATRIMONIO. DISPV TATIO PRIMA.

De natura Sponsalium, & eorum valore
ad obligandum.

DIFFICVLTAS PRIMA.

Quid sint Sponsalia.

SPONSALIA tripliciter sumuntur. Primo, quamvis taro, promuneribus sponsa ab ipso collatis, ut sumuntur 1. Reg. 18. Non habet Rex sponsalia necesse. Secundo sapè & proprio sumuntur pro contractu matrimonij nondum consummato, ut sumuntur Matth. 1. *Cum esset sponsata mater Iesu Maria Joseph: quia eo contractu quasi promittitur implicite usus matrimonij.* Tertio communiter & propriissime sumuntur pro mutua promissione futuri matrimonij, ut sumuntur, L. i. ff. de sponsalibus, & cap. Nostrates 30. quæst. 5. Vnde, iuxta hanc tertiam acceptiōē sponsalium, communiter dicuntur sponsi, qui sibi mutuò promiserunt matrimonium; & iuxta secundam etiam dicuntur sapè qui matrimonium contraxerunt, & illud non consummarunt.

Matth. 1. Nomine ergo spōsa (& idem est nomine sponsi) in odiosis tantum comprehenditur sponsa de futuro, quia solum hæc communiter & propriissime dicitur sponsa; sicut etiam nomine vxoris seu coniugis in odiosis tantum comprehenditur, quæ consummavit matrimonium, quamvis in favorabilibus nomine vxoris seu coniugis etiam comprehenditur sponsa de futuro, ut decernitur in L. Non fine. C. De bonis quæ liberis. Quod etiam potest admitti in Iure Canonico, quoties ratio motiuā legis fauorabilis etiam currit in sponsa de futuro, & nomine sponsa etiam comprehenditur in favorabilibus, quæ contraxit, & non consummavit; immo etiam in materia indifferenti, id est, neque odiofa quæ fauorib: quamvis in hac materia indifferenti, nomine vxoris etiam comprehendatur, quæ contraxit & non consummavit, non verò sponsa de futuro. Materi autem dicitur fauorabilis, quando lex directè intendit fauere, quamvis inde alicui refutetur indirectè nocumentum; odiofa verò, quando lex directè intendit nocere, quamvis inde alicui refutetur commodum indirectè, de quo legendum est Sancius lib. 1. disp. 1.

Hoc ergo supposito, sponsalia tertio modo sumpta, de quibus agimus, dicta sunt ab spōndendo, quod significat spōnē promittere; quia sponsalia

Sanctius.

sunt promissiones futuri matrimonij: & sponsi dicuntur, quia sunt promissi. Sponsalia ergo sunt futurarum nuptiarum mutua promissio, ut definitur in cap. Nostrates 30. quæst. 5. excepta particula mutua: ea tamen deducitur ex L. i. ff. De sponsalib. vbi sponsalia dicuntur re promissio. Insinuatur quoque in cap. Præterea, 2. & in cap. De illis. 5. & in cap. Sponsam. 8. de sponsalibus. Et quidem non ob aliam rationem sponsalia dicuntur in numero plurali, nisi quia sunt mutua promissio.

Ex quo deducitur, impedimentum publicæ honestatis (quod ex sponsalibus oritur, ut dicensus Disp. xxiv.) non oriri, quando promissio matrimonij non fuit mutuò facta, id est ab utroque contrahente, quamvis facta fuerit ab uno; quia ad sponsalia, ex quibus oritur, requisita est mutua promissio.

DIFFICVLTAS II.

Vtrum sponsalia addant fornicationi sponsa aut sponsi cum alia persona, nouam malitiam.

DIFFICULTAS hæc procedit de sponsalibus, ut regulariter sunt, qua ratione facta obligant ex fidelitate & ex iustitia, ut dicemus Difficultate VI.

Couatruias 4. Decretal. p. 1. cap. 1. Viualdus de Sponsalibus, nu. 10. & Basilius lib. 12. c. 6. docent, *Couatruia.* fornicationem sponorum cum aliis personis, non *Basilius.* addere nouam malitiam seu culpam supra malitiam luxurie, ac proinde circumstantiam sponsalium non esse necessariò explicandam in confessione.

Sancius verò lib. 1. disput. 2. Egidius disp. 22. *Sancius.* dub. 1. Fillius tract. 10. ca. 7. Sarmiento lib. 1. *Egidius.* Selectarum, cap. 5. & communiter Doctores docent, fornicationem sponorum supra malitiam luxurie addere nouam malitiam iustitia contra alterum ex ipsis, & merito: quia sponsi per sponsalia, ut regulariter sunt, sibi mutuò redduntius iustitia ad corpora, qualia sunt quando sponsalia sunt, quamvis non dominium seu ius in illis; ergo

M m 2 vlo-

violatio corporis promissi sponsi aut sponsæ est iniusta, seu contra iustitiam, utpote contra ius quod quilibet sponsus habet in corpus alterius; ac proinde dicta fornicatio, præter malitia luxurie contra castitatem, etiam habet malitiam specie distinctam in iustitiam contra iustitiam. Dicta tamen fornicatio non est propriæ adulterium, ut contra Paludanum in 4. distinet. 27. quest. 1. artic. 3. & contra nonnullos Iurisperitos docent Couarruias vbi supra, & communiter Doctores, quia dicta fornicatio, non est violatio alieni tori (in quo consistit propria ratio adulterij;) quia sponsis nondum conceditur torus, quod non leniter confirmatur ex L. Inter. ff. Ad Leg. Iuliam. de Adulteriis, vbi dicitur: *Proprie adulterium in nupiam committitur*; sponsa autem non est nupta.

Doctores autem, qui admittunt, fornicationem sponsorum cum alijs personis, supra malitiam luxurie addere malitiam iniustitiae, conueniunt, fornicationem sponsæ supra malitiam luxurie addere malitiam iniustitiae grauem, seu mortalem; ac proinde circumstantiam sponsalium esse ab ipsa, & à viro ad eam accedente, necessariò explicandam in confessione.

Sancius.
Filliucius.
Sancius. Filliucius.

Est tamen difficultas, An idem contingat in fornicatione sponsi. Sancius & Filliucius partem negotiavunt tuerunt, quia existimant, sponsum, & eam ad quam accedit, leuem iniuriam irrogare sponsa.

Sarmiento.
Ægidius.

Sarmiento vero & Ægidius partem affirmatiuam tradunt, & merito: quia ex una parte fornicatio sponsi, sicut & sponsæ, ratione sui absque alio damno, siue infamia siue alias mali, est iniusta, utpote contra ius sponsæ in corpus sponsi, sicut fornicario mariti est contra dominium vxoris; & econtra; & ex altera parte materia est grauis; ergo fornicatio sponsi, sicut & sponsæ, cum aliis personis, addit nouam malitiam grauem seu mortalem iniustitiae, ac proinde circumstantia sponsalium etiæ est necessariò explicanda in confessione ab sponso, sicut ab sponsa, & ab illis aliis cum quibus fornicantur; in d. tam in sponso quam in sponsa addit tertiam malitiam iæfidelitatis contra virtutem fidelitatis, ob violationem promissionis; sed non malitiam mortalem, sed tantum veniale, adhuc in sponsa, iuxta ea quæ dicemus Difficultate vi. Et quando fornicatio est publica, præter dictas tres malitias addit, saltem in sponsa, quartam malitiam iniustitiae, ob infamiam, & in sponsa est malitia grauis; quia fornicatione sponsa grauter infamatur sponsus; non in sponso, quia fornicatione sponsi non infamatur, saltem grauter sponsa.

Obseruant Sancius & Ægidius, filios natos ex fornicatione sponsi aut sponsæ cum alia persona, quamvis non sint legitimi, esse tamen naturales, & non spurios; quia solum impedimentum dirimens matrimonium inter parentes efficit filios spurios.

DIFFICULTAS III.

Vtrum promissio Matrimonij ad sui valorem requirat acceptationem.

Antoniu.
Armilla.

Autorinus par. 3. titul. 1. cap. 18. & Armilla v. Sponsalia, num. 3. docent, promissionem matrimonij, ut sit valida ad obligandum, non re-

quirere acceptationem. Et deduci videtur ex c. V. mens. 5. Qui Clerici vel vñeretes, vbi promissio matrimonij facta absentia censetur valida, & tam non videtur fuisse acceptata, cum fuerit facta absentia. Et ratione probatur, quia promissio matrimonij nullo iure, hecque naturali neque possum, require acceptationem ad sui valorem, ergo. Et in primis non iure naturali, seu sua natura quia qui promittit, quamvis alter non acceptet, si non implet promissum, non conformat facta promissis, quod videtur esse contra fidelitatem seu veritatem in factis, non minus quam dicere contra mentem et contra veritatem in dicendo. Deinde non iure aliquo positivo, quia quamvis iure communione, & etiam particulari Castellæ, requiratur acceptatio ad valorem promissionis; non tamen iure canonico, quod solum id posset requirere in promissione matrimonij, saltem baptizatorum, quia hoc in baptizatis non subiect iuri ciuitatis.

Sancius vero lib. 1. disp. put. 6. Vasquez disp. 4. num. 42. & Ægidius disp. 22. nu. 39. docent, promissionem matrimonij ad sui valorem ad obligandum require acceptationem, & merito quia promissio cuiuscumque rei sit, ante acceptationem non obligat ex iustitia, neque ex fidelite, exquisitis solis obligatio promissionis oriri potest. Et primis non ex iustitia, quia nihil potest ad aliquem, v.g. ad me, ex iustitia pertinere tamquam meum, aut quasi meum, absque meo consensu, aut de aut alterius mihi superioris quoad eam rem, aut etiam possit ad me pertinere, me resistere, in mihi superiore. Deinde neque ex fidelite, quia ei cui fides est oblatæ, & eam non acceptat, tenacitatem ab offerente, non est necessariò ferenda, sicut neque illi, qui postquam fidem accepit, remisit; quia quillam non accepit, ita se habeat, ita est sine illa, ac ille, qui postquam eam accepit illam remisit.

Vnde quacunque promissio, etiam matrimonij, quamvis infantia facta, potest ante acceptationem revocari; quia ante eam non obligat. Quod si infans, quamvis sit incapax acceptandi, potest emancipiari, ut constat ex L. Iulian. C. De emancipationibus libertor, est; quia ad emancipationem non est necessaria acceptatio, quia per emancipationem pater nihil confert, neque promittit illi, quia eam efficit pater cedendo, potest pater, quam ex solo iure humano haber in filio.

Excipimus tamen promissionem factam cuncti, & pro loco, quæ quamvis ante acceptationem non obliget ob rationem dictam; ut adutorem Vasquez & Ægidius, nihilominus nequic reuocari iure ciuitatis id statuente, ut adquerat Ægidius. Potest tamen non tenetur suam promissionem indicare promissarii, qui ex defectu nomine non acceptabunt, & sic promittens non erit obligatus.

In predicto autem cap. Veniens, pro aduerteri adducto, non constat, promissionem illam, quamvis absenti factam, non fuisse acceptatam; sed non deficit indicium acceptationis, cum in corpore supponatur, eum, cui facta est promissio, habuisse notarium illius.

Ad rationem vero respondemus, acceptationem ad minus requiri iure naturali, seu naturali iure promissionis, ut promissio sit valida ab obligandum: quia, quamvis non conformare dicta menti, etiam quando promittimus, sit contra veni-

tatem in dicendo; tamen non implere oblationem non acceptatam, non est contra fidelitatem seu veritatem in operando, ob discrimen inter utramque veritatem; quia veritas in dicendo obligat absoluē, absque respectu ad eum quem alloquimur, ut patet; non vero veritas in operando, ut diximus in probatione nostra opinonis; quod non est mirum, cum sint virtutes specie distinctae, ut docet Molina Tom. 2. disp. 262.

DIFFICULTAS IV.

Vtrum qui acceptat promissionem Matrimonij, eo ipso censetur reprobatur.

PAludanus in 4. distinct. 27. quæst. 1. Vasquez de Matrimonio disp. 4. & Basilius lib. 12. c. 4. partem affirmatiuam tuentur. Primo, quia acceptans promissionem matrimonij, affirmat promittenti, se velle inire matrimonium cum eo; haec autem affirmatio est reprobatio. Secundo, quia promittens matrimonium, illud promittit sub conditione reprobationis; ergo eo ipso, quod alter acceptat promissionem sub conditione reprobationis sibi factam, reprobatur, aut saltu reprobatur censetur.

Sotus.
Sancius.

Vasquez disputat 4. numero 29. Vera-cruz in Appendice ad Speculum, dub. 9. & Basilius libra 12. cap. 4. partem negatiuam tuentur; quia contractus matrimonij non est gratuitus, & quasi donationis, sed est mutuus, & quasi commutationis, per quem fit mutua corporum traditio; ergo promissio contrahendi matrimonij non est quasi donandi, sed quasi commutandi corpus pro corpore; ergo promissio contrahendi matrimonij ab uno solo facta, absque reprobatione alterius, nequit esse valida ad obligandum, sicut neque traditio corporis potest fieri validè ab uno solo, quando etiam non sit ab altero.

mittens promisit, & non efficere promissionem promittentis absolutam, sed eam relinquere conditionatam.

DIFFICULTAS V.

Vtrum promissio Matrimonij non mutua, ab uno facta absque reprobatione alterius, sit valida & sufficiens ad obligandum.

Vasquez disputat 4. numero 29. Vera-cruz in Appendice ad Speculum, dub. 9. & Basilius libra 12. cap. 4. partem negatiuam tuentur; quia contractus matrimonij non est gratuitus, & quasi donationis, sed est mutuus, & quasi commutationis, per quem fit mutua corporum traditio; ergo promissio contrahendi matrimonij non est quasi donandi, sed quasi commutandi corpus pro corpore; ergo promissio contrahendi matrimonij ab uno solo facta, absque reprobatione alterius, nequit esse valida ad obligandum, sicut neque traditio corporis potest fieri validè ab uno solo, quando etiam non sit ab altero.

Nauarrus vero in 4. distinct. 27. quæst. 2. & Sancius lib. 1. disp. 9. partem negatiuam tradunt, & merito: quia acceptatio promissionis non est formaliter reprobatio, neque contingit necessariò cum reprobatione; ergo acceptans promissionem matrimonij, non eo ipso reprobatur formaliter, neque interpretative, id est, non censetur reprobatur. Antecedens autem probatur, & in primis, quod possit acceptari ab altero absque reprobatione, diximus Difficultate IV. Quod vero dicta promissio possit fieri gratis, & absoluta à conditione reprobationis, declaratur: quia quamvis traditio corporis, quæ fit in matrimonio, nequeat fieri liberaliter & absoluē, sed sub conditione retraditionis corporis alterius (quia matrimonium essentialiter est mutuum, & includit mutuam traditionem) ac proinde nequeat fieri promissio tradendi gratis corpus non pro altero corpore, cadente particula gratis supra particulam tradendi; promissio tamen tradendi corpus pro corpore fieri potest absoluē & gratis, particula gratis cadente supra promissionem; quia hoc non repugnat promissio, etiam commutandi: quia quamvis commutatio ipsa essentialiter sit mutua, non tamen promissio commutandi; promissio enim & obligatio vendendi alteri domum pro pretio, fieri potest absque eo quod alter reprobatur, & obligetur emere domum, seu dare premium pro domo; quia sufficit dare premium pro domo, quando domus venditur & traditur.

Ad rationem ergo aduersariorum constat, ex discrimine inter contractum matrimonij, & inter promissionem illius; quia contractus est essentialiter mutuus, non vero promissio illius.

DIFFICULTAS VI.

Vtrum promissio Matrimonij gratuita, & non mutua, obliget sub mortali.

¹⁷ *Henriquez.* **H**enriquez de Excommunicat. cap. 17. quem alij sequuntur, docet, promissionem gratuitam, & non mutuam, seu simplicem (id est abque re-promissione, & abque alio titulo quam liberalitatis) quamvis sit rei grauis, ut matrimonij, non obligare sub mortali; quia promissio non mutua, & gratuita, tantum obligat ex veracitate in operando (que dicitur fidelitas); ergo tantum obligat sub veniali. Consequentia patet, quia veritas seu veracitas in operando non magis obligat ad conformandum facta promissio, quam veritas, seu veracitas in dicendo, ad conformandum dicta menti; sed haec tantum obligat ad id sub veniali, ergo & illa ad illud.

¹⁸ *Molina.* *Nauarrus.* *Vasquez.* **N**auarrus cap. 18. num. 6. & Vasquez disput. 5. num. 13. docent, promissionem cuiuscumque rei grauis, ut matrimonij, quamvis gratuitam, & non mutuam, obligare sub mortali; quia promissio, etiam non mutua, & liberalis, non tantum obligat ex fidelitate, sed etiam ex iustitia; quia promissio confert promissario ius iustitiae ad rem promissam, iustitia autem in re graui obligat sub mortali.

¹⁹ *Lessius.* **M**olina vero Tomo 2. disp. 262. docet, promissionem rei grauis, ut matrimonij, aliquando tantum obligare sub veniali, & aliquando etiam sub mortali, iuxta intentionem promittentis, quod probabile censer Lessius lib. 2. c. 18. dub. 8. & merito. Et si, primis, quod dicta promissio aliquando solum obligat sub veniali, probatur; quia aliquando contingit, ut promittens pro sua voluntate pure promittat, & offerat suam fidem & verbum, nolendo conferre promissario ius aliquod iustitiae ad rem promissam; quia verbis promissionis non necessariò affirmat, adhuc implicitè, aliud, quam se dare, & seruatur fidem: tunc autem promissio, quamvis sit rei grauis, non obligat ex iustitia, sed tantum ex fidelitate. Erga homines, ex qua, adhuc in materia graui, non oritur maior obligatio, quam sub veniali, sicut neque ex veritate in dicendo.

Addidimus, ex fidelitate erga homines tantum oriri obligationem sub veniali; quia ex fidelitate sacra erga Deum in materia graui, ad quam seruandam ex voto tenemur, oritur obligatio sub mortali, ut Doctores conueniunt; quia fidelitas haec, ex qua tenemur, est religio erga Deum, quia in materia graui obligat sub mortali: & non obligat ut veritas est, sed ut est obseruanta; quia violatione voti, vt pote facti in recognitionem supremi dominij Dei, cui dignum est ut obsequia promittantur, & promissa impleantur, peccamus, quia Deum in honoramus, aut quia honorem ei debitum non deferimus, non quia eum decipiamus, quia non possumus; violatione vero puræ promissionis, homini facta, peccamus contra fidelitatem ut veritas est, quia peccamus ex eo quod decipiimus hominem (in quo, seclusi alias clamnis, non est grauis deformitas) & non peccamus contra eam ut obseruanta est, nisi homini promittamus obsequium, ut eius promissione, & promissionis impletione eum honoremus; quia

tunc in violatione non solum erit veniale contra fidelitatem, ut veritas est, sed etiam mortale contra eam ut obseruanta est, si materia fuerit valde grauis.

Quod vero promissio rei graui, quamvis liberalis, & non mutua, aliquando etiam obligat sub mortali, probatur: quia promittens, si velit, sua promissione promissario confert ius iustitiae ad rem promissam non minus, immo melius, quam simplici assertione, quia non offertur fides; in hoc autem casu, quando contingit, promissio etiam obligat ex iustitia, ex qua in re graui oritur obligatio sub mortali; ergo promissio rei graui in eo casu, quamvis solum liberalis, & non mutua, etiam obligabit sub mortali, ac proinde in fractione talis promissionis duplex committitur peccatum, unum veniale contra fidelitatem, & alterum contra iustitiam, quod potest esse mortale, & est, quando promissio est rei graui.

Ex dictis deducimus, sponsalia, ut regulariter seu communiter sunt, obligare sub mortali. In quo conueniunt Doctores; quia ex una parte, ut communiter sunt, obligant ex iustitia, qui communiter sunt mutuo contrahendo, & commutando ius ad unum corpus pro iure ad corpus alterius; quia contrahentes communiter intendunt obligare, & obligari maiori obligatione, qua verbis promissoriis possunt (ob quod sponsalia, ut regulariter sunt, dicuntur contractus sponsalitus) & ex altera parte sponsalia sunt ex grauissimæ, nempe matrimonij. Vnde qui contrahunt sponsalia, intendendo efficere quod fieri solet, manent obligati ex fidelitate, & ex iustitia.

Addidimus, ut regulariter sunt; quia non repugnat, fieri mutuam promissionem matrimonij, non commutando praedictum ius pro predicto iure, quia non repugnat priorem promissionem fieri liberaliter & gratis, & posteriori etiam liberaliter aut ex gratitudine, & neutra earum conferti ius iustitiae: in quo casu sponsalia solum obligarent ex fidelitate, & sub veniali. ex sponsalibus tamen sic factis non oriretur impedimentum publicæ honestatis, ut dicemus Disputatione xxv. quia ex vi illorum, sponsa non pertinet ad sponsum ut aliquid sponsi, neque econtra liget.

DIFFICULTAS VII.

Vtrum promissio Matrimonij mere interna, sit valida ad obligandum.

Syponimus, promissionem mere internam, seu corde retentam, Iure positivo humano non obligare. Est tamen difficultas, An eo labore secululo, & attento solum Iure naturali, obligaret.

Ledesma 2. parte 4. quæst. 58. art. 1. dub. 1. & Mendoza lib. 1. de Paetis, cap. 4. num. 8. partem affirmatiuam tuentur, in quam etiam inclinat Molina Tom. 2. disputat. 266. quia interna promissio est vera promissio (sicut & vera affirmatio quia fides offertur) ut pater de promissione interna Deo facta; ergo est valida ad obligandum, quia infidelitas est, non stare vetit promissis.

Sancius vero lib. 1. disput. 3. Vasquez disput. 4. num. 34. 170.

num. 34. & communiter Doctores partem negati-
um tradunt, & merito: quia illa tantum promissio
est valida ad obligandum respectu hominis, quæ est
perfecta respectu illius, seu qua ei perfecte & suf-
ficienter promittitur; quia in huius tantum pro-
missionis violatione ei fit infidelitas: promissione
autem interna non promittitur homini perfecte &
sufficienter, quia promissio sit in locutione seu af-
firmatione, qua quis alteri offert fidem suam;
vnum autem homo non loquitur neque affirmat
alteri perfecte & sufficienter sola locutione seu af-
firmatione interna intellectus, sed tantum inchoati-
tum, ut patet; bene tamen Deo, ob quod promissio
interna Deo facta, valida est ad obligandum.

DIFFICULTAS VIII.

Quanta deliberatio requiratur ad va-
lorem Sponsalium.

SVpponimus, in quo nequit esse dubium, ad va-
lorem sponsalium, & cuiuscumque alterius pro-
missionis, requiri deliberationem seu aduentiam,
quia ablique hac nullus actus potest esse hu-
manus; ac proinde neque secundus ad pariendam
obligationem humanam seu moralem. Est
tamen difficultas, quanta deliberatio requiri-
tur.

Circa quam conueniunt communiter Docto-
res, non requiri matutinam & diurnam delibera-
tionem, qua sponsalia, & corum circumstantiae,
mature perpendantur; sed sufficere plenam, qua
ad peccandum mortaliter sufficit, etiam si repen-
tina sit, & feruorū iracundia habita. Ita Nauarrus
cap. 18. num. 7. Vazquez disput. 5. cap. 1. & San-
cucus lib. 1. disp. 8. quia plena & perfecta delibera-
tionis communis, quamvis repentina, & mox ira-
cundia elicita, est sufficiens, vt actus sit perfecte &
plene humanus, & capax malitiae mortalis, & in-
ducens reatum peccata aeterna, & vt actus sit capa-
bonitatis moralis, & meritorius vita aeterna; ergo
etiam est sufficiens, vt promissio, adhuc matrimonio-
nij, sit perfecte & plene humana, & secunda ad ob-
ligandum, etiam sub peccato mortali. Paret Con-
sequentia, quia non est minoris momenti, actum
fieri capacem malitiae mortalis, & inducentem
penitentiam aeternam, & fieri dignum vita aeterna,
quam fieri secundum ad obligandum sub mortali.

Quod si obiectas Can. Diuertit. de Peniten-
tia, dicitur 1. defumptum ex L. Quidquid. ff. De
Regul. Iuris, vbi dicitur, *Quidquid calore iracun-
dia vel sit, vel dicatur, non prius ratum esse, quam-
si perseruantia apparuerit iudicium animi fuisse.*
Quo Canone, & qua Legi nonnulli recentiores
moti sunt ad affirmandum, contractum sponsali-
tum, & quemcumque alium calorem iracundia
factum, esse nullum Iure positivo, nisi post iram
sedataam fuerit approbat. Respondemus, vt
optimè Vazquez, non fatis constare, an dicto Ca-
none & Legi irritetur ipso facto quod sit calore
iracundia, an relinqatur irritandum sententia
iudicis; & addimus, dictum Canonem (vpte
non habentem maiorem vim, quam dictam Legem
Imperatoriam, ex qua defumptus est, in modo non
distinetur à dicta Legi, quia non habet alium au-
torem, quam legilatorem dictae Legis) non ha-
bere vim, nisi in terris Imperio subditis, & in
eis non habere vim in contractu sponsalio ba-

pitzatorum, quia specialiter subest potestati Ec-
clesiasticae.

Id vero, quod à nonnullis dicitur in cap. 1. de
Novi operis enuntiatione, definiri, nempe quod
vbi leges ciuiles non sunt contrarie sacris Cano-
nibus, illis stetur (& exponit Vazquez quoad *Vazquez*
modum procedendi in iudicis & litibus, non
quoad irritationem collationis beneficiorum, ne-
que matrimonij, neque sponsalium) non est ve-
rum id definiri, sed quod statuta Canonum le-
gibus ciuilibus adiuvantur, id est, quod est maior
ratio iudicandi secundum Canones, quando idem
etiam decernuntur legibus.

Obiecti etiam soler L. 2. C. Ad Legem Iuliam
maiestatis, & cap. *Sicut ex literis*. 1. 3. de Iure in-
rando, vbi quedam iuramenta declarantur nulla,
quia calore iracundia facta. Ex eis tamen nihil
probatur, quia non declarantur nulla, quia facta
sunt calore iracundia, quamvis sic fuerint facta;
sed quia sunt de materia illicita, ut constat ex con-
textibus.

Addimus, in quo etiam communiter Doctores
conueniunt, prædictam perfectam deliberatio-
nem communem, sufficietem ad mortale & ad
valorem sponsalium, etiam requiri ad eorum va-
lorem, & cuiuscumque alterius promissionis, et
iam Deo facta, adhuc ut violatio illius in materia
gravi sit venialis ex imperfecta deliberatione; &
non sufficere imperficiam & semiplenam suffi-
cientem ad veniale, quia promissio absque perfecta
deliberatione non est perfecte humana, ac
proinde est infecunda ad pariendam humanam
obligationem, quia secunditas rei requirit statum
perfectum rei.

Ex dictis constat, sponsalia & matrimonia, facta
in furia & in ebrietate, esse nulla, vtpote non hu-
mana (in quo nullus difserit, neque Glossa in
cap. *Dilectus* 24. de Sponsalibus) & id quod furi-
osum habetur in hoc cap. *Dilectus*, & in Legibus
nostris Regni, Lege 6. tit. 2. p. 4. & quod hoc ea-
dem estrato de ebrio. In Canone autem *Neque*
furoſia 32. qua. 7. qui est Fabiani Papæ, vbi di-
citur, *Neque furoſia neque furioſa matrimonium*
contrahere posſunt, sed si contrarium fieri, non
ſeparentur; nihil contra dictam doctrinam, quia in
hac posteriori parte Canonis fieri est de furia
superueniente, matrimonio iam contraacto, cuius
Canonis sensus est: quamvis furiosi nequeant ve-
run matrimonium efficiere, tamen matrimonium
ante furiam celebratum non est dissoluendum ob
furiam postea superuenientem.

Hac autem doctrina de furioso & ebrio certa
est, & absque difficultate, quando sponsalia &
matrimonia contrahuntur ex furia aut ex ebrieta-
te, & ante furiam & ebrietatem non fuerunt præ-
uisa: at quando antea fuerunt præuisa, non est
ita certum, & absque difficultate, statim exami-
nanda.

DIFFICULTAS IX.

*Vtrum ad valorem Sponsalium tamen Matri-
monij sufficiat deliberatio virtualis,*
vel potius intentio deliberata virtualis.

SVpponimus, vnam & eandem intentionem
deliberatam dici actualiem, & virtualem, & ha-
bitualem,

bitualem, quamvis in diuerso statu; quia dicitur actualis, seu formalis, quamdiu in se ipso formaliter perfuerat: & virtualis, quando praecessit, & non est retractata, & perfuerat in aliquo effectu sui ex ipsa deriuato; ad quod requiritur, quod intetio illa aliquo modo perfueret in se ipso, nempe confusè, ex expressa Physie mutata in confusam: habitualis vero, quando praecessit, & non est retractata, non tamen perfuerat in se, adhuc confusè, neque in aliquo effectu sui.

Est ergo difficultas, An ad valorem sponsalium, & specialiter in furioso & ebrio, sufficiat deliberatio, aut potius intentio deliberata, qua praecessit, & perfuerat in ipsa furia aut ebrietate.

Ratio difficultatis pro parte affirmativa est, quia in tantum intentio deliberata est necessaria ad valorem sponsalium aut matrimonij, aut alterius contractus, in quantum est necessaria ut contractus sit voluntarius & liber: potest autem esse liber, quantum procedat ex intentione deliberata non auctuali, sed virtuali, & non tam in directa, qua directe intenditur effectio contractus, & ex ea intentione eligitur causa ipsius contractus, tamquam medium conducens ad efficiendum contractum ipsum (quia tunc contractus verè fuit, ab intentione deliberata mediata, nempe mediante causa, qua est effectus intentionis deliberatae, in quo intentio dicitur virtualiter manere) sed etiā ex indirecta respectu ipsius contractus, qua causa contractus in causa ipsa praevisi fuerit directe intenta, non intento directe ipso contractu; quia vtroq; modo contractus ipse evadit voluntarius & liber, saltem in sua causa. Et confit. Primo, quia ad peccandum mortaliter sufficit intentio virtualis in causa ipsius actus peccati, in modo indirecta absq; directa intentione efficiendi actum peccati; ergo etiam sufficit ad validè efficiendum spolia. Et confit. Secundo, quia ad efficiendum validè Sacramentum, sufficit intentio virtualis efficiendi illud, ergo etiam ad efficiendum validè sponsalia.

Dicendum tamen est, ad efficiendum validè contractum sponsalitium (& idem est de quocumque alio contractu) non sufficeret intentionem deliberatam virtualē, non solum indirectam, qua sponsalia fuerint praesua in sua causa, & in ea tantum volita, v.g. in furia aut in ebrietate, volendo tantum ipsam causam, nempe furiam aut ebrietatem, non intendendo sponsalia; sed neque directa, qua sponsalia per se & in se intendantur, & ex coram intentione eligatur causa, v.g. furia aut ebrietas, ut medium ad illa conducens: & multo minus sufficeret habitualis, sed requiri auctualem, in modo expressam. Ita Sancius li. 1. disp. 8. Vasquez disp. 5. c. 3. & communiter DD. Ratio est, quia quicumq; contractus, ut sit validus & fecundus ad causandam obligacionem, deberet esse humanus, seu liber in se, & ratione sui; quia ipse ratione sui, & in se, & non causa ipsius, est causa moralis, ex qua oritur obligatio ipsius Contractus: quicunq; autem contractus factus in ebrietate aut in furia, quamvis liberè volita, non est in se & ratione sui liber, seu humanus; quia tunc, quando sit contractus, nulla est libertas, etiam si ante fuero quando apponerebatur causa; quod est verum, etiam si causa contractus fuerit electa, & apposita ex directa intentione deliberata efficiendi contractus; quia ex hac nequit esse liber in se, quia non procedit immediate ex ea intentione, sed ex indeliberata, siue eadem iam indeliberata, siue ex distincta, quamvis in ea dicatur deliberata illa virtualiter manere, tamquam in suo effectu; quia

non manet in illa moraliter, cum indeliberata non sit efficiens moralis & humanus.

Eto b eamdem rationem existimamus, ad valorem contractus sponsalitij, & cuiuscumq; alterius, non sufficeret intentionem deliberatam virtualem, adhuc extra ebrietatem & furiam, & somni, quamvis directa sit, & respiciens causam contractus, ut mediū ad efficiendum contractum (quidquid dicit Ochagania de Matrimonio tract. i. q. 9.) sed regum intentione auctualem; ita vt, qui ex inconsideratione naturali auctuali fuerit factus, sit nullus, quamvis ex intentione directa deliberata efficiendum contractum apposita fuerint prævia ad ipsum, si quando contractus sit, est inconsideratio naturalis ipsius, quia in tali casu non erit in se humanus & liber. Quod in simili de voto docent Angles 2. par. q. de Voto, a. 1. diffic. 3. cōcl. 2. illat. 2. & conc. 4. & Sancius lib. 1. de Voto, c. 10. præferrunt s. penult. & vñ.

Ad rationem ergo difficultatis concedimus, voluntarem deliberatam causam virtualem sufficeret, non contractus in causa sit liber, id est, vt causa ipsius sit libera, non tamen ut contractus in se sit liber, quod requiritur ut sit moralis obligatio contractus, quia hanc non oritur ex causa, sed ex ipso, ex quo nihil liber in se, nequit oriri; in quo etiam actus malus conuenit cum contractu; quia quando actus in se non est liber, quamvis sit in causa, nequit in se esse malus, & ex eo nequit oriri malitia, seu culpabilitas, in quo etiam actus malus conuenit cum contractu; quia apponere liberè causam actu malo, etiam est peccatum, & contra rationem, immo non minus quam efficeret ipsum actum malum, id est ad peccandum sufficit, actum malum esse liberum in sua causa, id est causam actus mali esse intenta, a voluntate liberè, quamvis actus ipse non sit liber, immo quāvis actus non sit; quia nō solum peccatum actu malo liber, sed etiā appositione libera causa peccati, & ex ipsa causa libera etiā oritur malitia, hec ex actu ipso; at obligatio moralis ipsius contractus non oritur ex causa, sed ex ipso, ratione sui; ex ipso autem ratione sui oritur non potest, nisi ratione sui in se sit liber. Ex quo constat ad primam confit.

Ad secundam verò respondemus, precedentem intentionem deliberatam conficiendi Sacramentum virtualiter, aut remotè influēti in appositionem materie & formæ Sacramenti, sufficeret ad efficiendum validè Sacramentum, quia Christus Dominus (ex cuius institutione totū hoc pendet) nihil amplius requirit; quia noluit valorem Sacramentorum subiungere periculo inconsideratione ipsius intentionis Sacramenti, que inconsiderantia ita frequenter cōtingit, vt vix possimus in deliberatione seu adtentia cōtineri, ne passim inuidit ferat Sacramenta; obligatio autem contractus, quia moralis est & humana, pendet & oritur ex natura ipsius contractus, & ideo ipse in se debet esse humanus & liber,

DIFFICULTAS X.

Vtrum promissio Matrimonij, ex animo promittendi facta cum animo non se obligandi, sit valida ad obligandum.

Conuenient Doctores, cum, qui verè promittit matrimonium aut quidpiam aliud, & cum animo se obligandi, quamvis cum animo non implendi, teneri ipsa promissione, in modo quamvis carcat expreso animo se obligandi, si agnoscat vim promissionis ad obligandum: & addomus contra nonnullos, etiam teneri, quamvis ignorare dicam

Sancius.
Vasquez.

dictam vim, dum verè & ex animo promittat; quia ex promissione liberè facta, qua distingua est ab obligatione, necessariò oritur obligatio ipsa (sicut ex igne applicato ligno oritur calefactio) saltem quando non adest animus non se obligandi.

Est tamen difficultas, An promissio, facta ex animo promittendi, sed cum animo non se obligandi, sit valida ad obligandum.

Sancius lib. 1. disp. 9. & Egidius disp. 21. docent, prædictam promissionem nullo modo obligare, Primò, quia intentio non se obligandi, est contra substantiam promissionis; ergo ea intentione potius destruitur quam construtur promissio. Secundò, quia obligatio conformatioñis oritur ex propria & priuata voluntate promittenti, ergo quando in promittente non solum non est voluntas se obligandi, sed potius contraria, nulla ex promissione oritur obligatio.

Et confirmatur hæc ratio: quia promissio est quasi quædam priuata lex, quam promittens sibi imponit; nulla autem lex obligat, quando legislator vult eam non obligare. Petrus Ledesma q. 43. art. 1. Difficul. 2. & Vasquez disp. 6. cap. 3. docent, dictam promissionem omni modo obligare, ex fidelitate videlicet & ex iustitia; quia prædicta promissio est vera promissio, utpote affirmatio, quia quis ex animo offert fidem: vera autem promissio omni suo modo obligat, ex fidelitate videlicet & ex iustitia.

Nos tamen existimamus, prædictam promissionem esse validam ad obligandum ex fidelitate, non tamen ad obligandum ex iustitia.

Et in primis esse validam ad obligandum ex fidelitate, probatur, quia dicta promissio, quamvis ex animo non se obligandi facta, est vera promissio, cum sit enuntiatio, quia promittens ex animo offert fidem contrahendi matrimonium, in qua sit est natura promissionis: ex natura autem, seu ex iure naturali vera promissionis, nequic non ori-ri obligatio fidelitatis ad standum promissis; quia quamvis promittens nolit ad id obligari, est cōtra fidelitatem non stare verè & liberè promissis; sicut etiam est contra veracitatem, in dicendo affirmare aut negare aliquid contra mentem; quamvis enuntians nolit obligari ad conformandum dictū menti, cum in nullius potestate sit dēobligari à Iure naturali, vel ab obligatione non faciendo contra virtutem.

Quod vero dicta promissio non sit valida ad obligandum ex iustitia, probatur; quia in potestate promittentis est, sua promissione tantum offerre fidem, & non conferre ius iustitia ad rem promissam, quia natura promissionis sufficiens salvatur in oblatione fidei; & conferre ius ad rem, pender ex voluntate domini rei, quia ius non confertur solis verbis, (quamvis alias sufficientibus) abque animo conferendi; quia contractus, ex quo oritur ius iustitiae in uno, & obligatio iustitiae in altero, coalescit ex verbis conferendi sufficientibus, & ex consensu conferendi: ergo ex promissione, quamvis vera, & ex animo facta, & alias sufficientia ad conferendum ius iustitiae, quantum est ex verbis ipsis; si tamen fiat abque animo conferendi ius alteri, & se obligandi ex iustitia, non oritur dictum ius in promissario, neque obligatio iustitiae in promittente. Vnde dicta promissio, quamvis sit facta in ratione contractus, non tamen in ratione promissionis; ac proinde, quamvis non obliget ex iustitia, obligatur tamen ex fidelitate. Et hoc solum probatur ra-

tione adducta pro Ledesma & Vasquez, qui aduersantur nostre posteriori parti.

Ad priorem Verò rationem pro Sancio & Egidio, qui aduersantur nostræ priori parti, respondemus, intentionem non se obligandi, sicut & non obligationem ipsam, non esse contra substantiam promissionis, sed contra eius effectum, nempe contra obligationem fidelitatis, quam impedit non potest; sicut neque quod promissio dicto modo facta sit vera, ex qua semel emissa necessariò oritur obligatio fidelitatis.

Ad posteriorem rationem respondemus, obligationem fidelitatis oriri ex promittentis voluntate mediata & radicaliter, quia ex libertate voluntatis oritur, quod fiat promissio, ex qua immediatè oritur obligatio illa; sed non oritur obligatio immediatè ex voluntate, quia non est in potestate promittentis ex animo promittere, & non manere obligatum ex fidelitate, quia ex natura vera promissioni necessariò oritur hac obligatio; sicut non est in potestate legislatoris, verè præcipere & non obligare subditos, quia ex natura legis, aut præcepti necessariò oritur obligatio obedientie; quoniam in legislatore non sit voluntas obligandi superaddita præcepto. Ex quo etiam constat ad confirmationem eiusdem rationis.

DIFFICULTAS XI.

Vtrum promissio Matrimonij omnino fida, sit valida ad obligandum.

Dicitur communiter promissio omnino fida, quia à promittente fit non solum animo non implendi, & non se obligandi, sed etiam non promittendi; quia verbis solum & oretenus fit, abque promissione interiori. Est ergo difficultas, vtrum talis promissio matrimonij sit valida ad obligandum.

Sancius lib. 1. disput. 9. & Egidius disp. 21. partem negatiuam absolute tenuit; quia promissio solis verbis exterioribus facta, abque animo promittendi, non est vera promissio, sed fictio seu simulatio promissionis, ergo non obligat ut promissio; quia obligatio propria promissione tamen oritur ex promissione, quæ est vera promissio.

Vasquez disp. 6. num. 27. & Basilius lib. 12. c. 2. partem affirmatiuam absolute tradunt; quia promissio, quamvis tantum exterior seu verbalis, est vera promissio respectu hominis, ergo est valida ad obligandum.

Nos tamen existimamus, promissionem matrimonij, & cuiuscumque alterius rei, solis verbis homini factam, abque alio animo, quam proferendi verba ipsa, esse validam ad obligandum ex fidelitate, sed non ex iustitia.

Erit primis, esse validum ad obligandum ex fidelitate, probatur; quia prædicta verbalis oblatione fidei est vera & sufficiens promissio respectu hominis, ergo est valida ad obligandum ex fidelitate; quia contra fidelitatem est, non stare verè & sufficiens promissis. Antecedens autem probatur, quia promissio nihil aliud est quam enuntiatio quae fidem offerimus; solis autem verbis sufficienter offerimus fidem homini; in dī ex animo, quia ex animo proferimus prædicta verba.

Quod vero promissio oretenus & solis verbis facta, non sit valida ad obligandum ex iustitia, constat ex dictis Difficul. vi. & x. quia ius iustitiae

ad

ad rem promissam non cōfertur promissario solis verbis absque animo & voluntate illud conferendi , ac proinde in verbaliter tantum promittente non oritur obligatio iustitiae.

43 Ex dictis constat , promissionem tantum extre-
riorem respectu hominis non esse in rigore omnino factam , quia nequit esse facta in ratione promis-
sionis , quamvis sit facta in ratione contractus con-
ferentis ius iustitiae : erit autem omnino facta in
ratione etiam promissionis , quando quis non pro-
fert verba promissionis , sed simulat proferre : ex
haec autem simulata seu facta promissione exteriori
per se non oritur obligatio aliqua ; adhuc fidelitas ;
etiam si aliquando per accidens oriatur obligatio iustitiae , ut quando ex dicta simulatione oritur
damnum contra iustitiam , quod sit necessarium
resarcire impletione simulatae promissionis , aut
aliter .

D I F F I C V L T A S X I I .

*Vtrum qui deflorauit virginem spe facta
promissionis Matrimonij , teneatur eam
ducere .*

44 Dificultas haec disputatur , & procedit de pro-
missione solis verbis facta absque promis-
sione interiori , qua communiter dicitur facta (&
merito) in ratione contractus , immerito tamen in
ratione promissionis .

Conuenient Doctores , eum , qui sic facte , seu
tantum verbaliter promittens matrimonium , sub
ea spe deflorauit virginem , teneri aut ad eam du-
cendum , aut ad satisfaciendum damno deflorationis . Est tamen difficultas . Anteneatur determinare
ad eamducendam in vxorem .

*Antonius.
Ledejma.*
45 Antonius 3 . titul . 1 . cap . 3 . & Bartholomaeus
Ledezma de Matrimonio dub . 19 . docent , eum qui
sic deflorauit virginem , non teneri eam in vxorem
ducere , sed satisfacere constituendo ei dotem suffi-
cientem , ad supplendum defectum deflorationis :
quia ille nullam incurrit obligationem ratione
promissiops , quia fuit facta , sed solum ratione
damni illati ; ergo ad nihil amplius tenetur , quam
ad satisfaciendum damno , dotem sufficientem ad-
dendo , ut nubat viro sibi simili in qualitate .

*Sancius.
Vasquez.*
Sancius verò lib . 1 . disp . 10 . & Vasquez disp . 6 .
docent , eum , qui sub spe promissionis , quamvis
tantum verbalis , deflorauit virginem , teneri deter-
minare eam ducere in vxorem , & non satisfacere
iuando ad nuprias illi alias aequales . Primo , quia
iste , quamvis solum verbaliter , verè tamen pro-
misit sub conditione deflorationis , qua impleta
fuit , ergo tenetur stare promissis . Secundò , quia
iste vere intulit damnum virginis contra eius vo-
luntatem , qua solum consensit sub conditione
promissionis matrimonij vera , & non facta ; ergo
tenetur ex iustitia ad matrimonium ; quia quamvis
damnum deflorationis possit pecunia compensari ,
non tamen iniusta deceptio , nisi eam in vxorem
ducendo .

Nos tamen existimamus , prædictum teneri ex
fidelitate ad eamducendam in vxorem , quamvis
sit multò nobilior quam illa ; ex iustitia tamen ad
id non teneri , sed satisfacere , si damnum deflorationis
recompenset , aut constitutione dotis suffi-
cientis , aut aliter .

Ratio prioris partis est , quia prædicta promissio ,
quamvis solum verbalis , est vera promissio re-
spectu hominis , ut diximus Difficultate xi . ergo
obligat ex fidelitate ad standum promissioni ma-
trimoniij .

Ratio posterioris est , quia qui ita facte promis-
sio non tenetur promissione ipsa , ut contractu , aut ex
iustitia , quia ea promissione noluit conferre ius
iustitiae ; sed tantum tenetur ratione damni illati ,
quia iniuste , ut pote deceptione illatum est ; ergo
satisfacit , recompensando tale damnum collatione
dotis , aut alterius , quamvis factio deceptione illatum sit
quia deceptio ratione sui tantum est contra veri-
tatem , & non est iniusta , seu contra iustitiam , sed
tantum ratione damni ex ipsa illata : ac prouide si
damno satisfacit dote , aut alterius , sufficiens facit
quamvis sit deceptione illatum , non minus quam
qui si vi illatum esset . Quod si deflorator ne-
quit satisfacere damno , nisi defloratam ducendo ,
ad id tenetur ex iustitia ratione damni illati , cum
ea quæ dicemus Difficultate xxi .

Ex quibus deducitur , prædictum teneri tantum
sub veniali ad ducendam virginem defloratam ,
quia tantum tenetur ad id ex fidelitate ratione
promissionis verbalis ; teneri tamen sub mortali ,
si eam non ducat , ad satisfaciendum damno deflo-
rationis dote , aut alterius ; quia ad id tenetur iustitia
ratione damnificationis iniusta . Quod si omni-
nino facte promitteret (id est si non proferret
verba promissionis , sed simularet ea proferre) non
neretur ex fidelitate ad illam ducendam ; quia non
promisit verè , adhuc verbaliter , teneretur tamen
ex iustitia ad satisfactionem damni , ratione dam-
ificationis iniusta .

Addimus tamen , ut optimè Sancius , Antonius
& Tabiena , & indicat Vasquez contra Solum
Nauarrum , & alios , quando virgo ex excessu nobil-
itatis aut diuitiarum promittentis tantum verba-
liter , aut aliunde coniecit dictam fictionem pro-
missionis , tunc sic facte promittente ad militari-
neri ex iustitia , neque ex fidelitate : & id est ,
quando prudenter timuit deceptionem . Et in pro-
missis non tenetur ex fidelitate , quia tunc , quamvis
vir intercederet decepere , verè non decepit ; fideliter
autem solum obligat , ne decipiat promissum .
Deinde non tenetur ex iustitia , quia virgo non est
deflorata iniuste , quia non deceptione . Quod si
virgo non coniecit , aut saltet prudenter non ti-
muit deceptionem , sed simplici animo credidit ,
vir à nulla ex dictis obligationibus excusat
quamvis virgo cognoscat excessum nobilitatis &
diuitiarum , & quodcumque aliud , ex quo conie-
potuit deceptione , ut contra Sancium & alios indicat
Vasquez nu . 47 . quia tunc verè decepta est à vir-

D I F F I C V L T A S X I I I .

*Quibus verbis contrahantur Sponsalia
& Matrimonium .*

Conuenient Doctores , ad sponsalia & ad ma-
trimonium (ad quæ non sufficit enunciatio
interna intellectus , sed requiritur externa) non
esse necessaria verba , sed sufficere quocumque
signum externum sufficiens ad exprimendum
consensum , vel de futuro ad sponsalia , vel de pre-
sentis ad matrimonium , sive id habeat lignum ex-

communi institutione, siue ex patriæ consuetudine, siue ex particulari contrahentium conuentione. Vnde sponsalia & matrimonium sufficienter contrahantur, non tantum verbis, sed etiam scripturâ, & nutibus, imò & taciturnitate filiorum, quando parentes pro eis presentibus contrahunt; imò etiam quando pro absentibus, si postea, quando scient, tacite ratificant (vt quod sponsalia dicitur in cap. vnioco de Delponatione impab. in 6. Et idem est quoad matrimonium.) Dicuntur autem tacite ratificare (vt aduerit Egidius disput. 21.) quando certiores sunt à parentibus, & tacent; quod non solum est verum, quando parentes contrahunt pro filii, sed etiam quando curatores, & tutores, & alij, qui loco parentum curant gerunt illorum.

Hoc presupposito, obseruandum est, verba (& idem est de aliis signis) quibus possunt contrahi sponsalia, & matrimonium, alia esse de presenti, vt, *Accipio te in meam*; & his potest addi aliquid de futuro, vt, *Accipio te in meam in crastinum*: alia de futuro, vt, *Accipio te in meam*; & his potest addi aliquid de presenti, vt, *Ex nunc accipiam te in meam, aut habebo te in meam*.

Circa verba de presenti certum est, eis simpliciter sumptis, absque aliquo addito de futuro, vt, *Accipio te in meam*, verè contrahi matrimonium, ut constat ex cap. pœnult. de Sponsalibus; quia illis verè significatur traditio corporum de presenti.

Est tamen difficultas, an illis, quando additur aliquid de futuro, vt, *Accipio te in meam ex crastino*, seu *in crastinum*, contrahatur matrimonium, an sponsalia.

Sancius lib. 1. disput. 18. & Petrus de Ledesma quæst. 45. artic. 3. dub. 1. docent, prædictis verbis contrahi sponsalia, non matrimonium; quia ratione prædicti additi efficiunt sensum de futuro.

Egidius verò disp. 21. nu. 37. & Bartholomæus de Ledesma 2. p. 4. qu. 47. art. 3. docent, dictis verbis contrahi matrimonium, & non sponsalia, & merito, quia sensus illorum est: *Nunc volo, seu consentio*, vt *ex crastino die sis mea*; quo non promittitur matrimonium, sed traditur corpus pro crastino die, vt ex crastino die sit alterius; ac proinde sit matrimonium de presenti, quamvis eius effectus (nempe traditio) suspendatur usque ad diem crastinum, ita vt aduenienter crastino die, sine novo consensu fiat traditio; quia dictis verbis significatur consensus de presenti in traditione crastina, die ex vi illius solius: sicut his, *Do tibi librum in crastinum diem*, quæ distincta sunt ab his, *dabo tibi librum crastino die*; quia his promittitur consensus futura traditionis libri, prioribus verò significatur consensus presentis traditionis futurae.

Circa verba verò de futuro simpliciter sumpta, absque addito, & non significantia executionem alicuius actus matrimonialis, vt, *Accipiam te in meam*, certum est, eis non contrahi matrimonium, vt patet; contrahi tamen sponsalia, non minùs quam verbis promissionis, quia communiter accipiuntur vt promissoria: quod etiam est verum, quamvis eis addatur aliquid de presenti, vt, *Ex nunc te accipiam in meam*; quia his verbis neque presuppositum neque implicitè significatur consensus de presenti, sed tantum de futuro.

Circa verba verò de futuro, quibus additur aliquid de presenti, & significantia executionem alicuius actus matrimonialis, vt, *Ex nunc trahabo te secundum uxorem*, aut *ex nunc habebo te in meam*, conuenient Doctores, eis contrahi matrimonium, vt constat ex cap. Ex parte 9. de Sponsalibus, quia eis fit tacite traditio; quia nequit ex tunc haberi & trahari tamquam vxor, nū extunc fiat vxor, quæ antea non erat vxor.

Est tamen difficultas, an dictis verbis de futuro significantibus executionem, sumptis absque addito de presenti, vt, *Habebo te in meam*, aut *eris mea*, aut *trahabo te secundum uxorem*, contrahatur matrimonium, an sponsalia.

Silvester v. Matrimonium. 2. quæst. 9. Emanuel Rodriguez, & alij docent, eis contrahi matrimonium, quia eis significatur executio actus matrimonialis, nempe habitio seu possessio uxoris, quæ presupponit traditionem corporum factam.

Sancius verò, & Egidius ubi suprà, & alij docent, illis contrahi sponsalia, & non matrimonium, & merito: quia illis tantum significatur habitio de futuro, quæ quoniam supponat traditionem corporum de presenti, sed non tunc factam, quando proferuntur verba, sed postea faciendam.

Circa illa verba, *Volo tecum contrahere*, & *volo te habere in uxorem*, etiam est difficultas, quid eis fiat.

Cardinalis in c. Ex literis 7. de Sponsalibus docet, eis fieri matrimonium. Sancius docet illis fieri sponsalia, quia ad eorum verborum veritatem sufficit, quod proferens velit illam postea esse uxorem ipsius. Paludanus docet, illis, quæ solum significant actum, vt, *Volo tecum contrahere*, fieri sponsalia; illis verò, quæ significant executionem, vt, *Volo te habere in uxorem*, fieri matrimonium. Rebellus lib. 4. quæst. 3. & Egidius num. 26. docent, dictis verbis nihil fieri, quia ad eorum veritatem sufficit desiderium postea ducendi, aut habendi illam in uxorem, quo neque sit matrimonium, neque sponsalia.

Nos verò existimamus, dicta verba esse æquivalēt, quia illis potest significari consensus de presenti in corporum traditionem, & consensus de futuro, seu consensus in promissionem futurae traditionis, quod idem est, & etiam nudum desiderium postea contrahendi: ac proinde dictis verbis potest pro voluntate contrahentium fieri aut matrimonium, aut sponsalia, aut nihil; quia si proferens velit significare consensum de presenti, & alter id intelligat, & econtrā, fieri matrimonium; & si velit alteri offerre fidem matrimonij, & alter id intelligat, & econtrā, fieri sponsalia; & si solum velit significare simplex desiderium postea contrahendi, nihil fieri.

In foro autem iudiciali, in quo non cognoscitur intentio, sed res ex verbis dilacerabitur, ex predictis verbis secundum se indicabitur nihil fuisse factum; quia ad eorum veritatem sufficit desiderium postea contrahendi, quo nihil sit. Addimus secundum se, quia ex dictis verbis, si proferantur quando post tractationem de matrimonio conuenit ad illud contrahendum, indicabitur a iudice matrimonium factum; & indicabitur facta fuisse sponsalia, si verba proferantur, quando post tractationem de sponsalibus conuenit ad id.

Circa

55 Circa verba negatiua, quibus additur particula exceptiuia, difficultas est, an eis, quando sunt de praesenti, vt, Nullam duco nisi te, fiat matrimonium; & quando sunt de futuro, vt, Nullam ducam nisi te, fiat sponsalia.

Paludanus. Paludanus in 4. distinct. 27. quæst. 1. Adrianus, & alij docent, dictis verbis de praesenti fieri matrimonium, & de futuro fieri sponsalia; quia sensus eorum verborum est exceptiuia, id est, Nullam aliam duco, & te duco, quo contrahitur matrimonium; & Nullam aliam ducam, & te ducam, quo contrahuntur sponsalia.

Sancius. Sancius disp. 19. Egidius num. 29. & alij docent, dictis verbis neque fieri matrimonium, neque sponsalia; quia sensus eorum est conditionalis, id est, Si aliquam duco, te duco, quo nihil fit, & Si aliquam ducatur sum, te ducam, quo tantum contrahitur obligatio non ducendi aliam, sed illam, si aliquam ducatur est.

Nos tamen existimamus, dictis verbis de praesenti fieri matrimonium, & verbis de futuro non fieri sponsalia.

56 Pro cuius declaracione supponendum est, particulas nisi & præter, & reliquias exceptiuias, aliquando efficeri sensum non pure exceptiuum, sed quasi conditionalem; vt quando dicitur ab Augustino allegato in Regula Peccatum, Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, id est, non dimittitur peccatum, si non fiat restitutio; & quando dicitur, Nullam ingrediar Religionem, nisi sancti Francisci, id est, si aliquam ingressurus sum, illam ingrediar. Id autem regulariter contingit, quando verbum præcedens nequit commodè afficeri rem positam post particulam nisi, vt in priori exemplo; aut si potest, vt in posteriori, quando res de qua agitur est incerta, aut dubia: aliquando vero (& non raro) efficeri sensum purè exceptiuum, vt quando Luc. 11. dicitur, Signum non dabatur eis, nisi signum Ione Prophetæ; & Matth. 14. Lenantes oculos neminem viderunt, nisi solum Iesum; & quando dicitur, Nullus currit nisi Petrus: & tunc, quando particula exceptiuia adiungitur negationi, affirmat, vt in exemplis proximè dictis; quia tunc excipit sequentem terminum à dicta negatione, & consequenter affirmat; sicut quando adiungitur affirmationi, negat, vt quando dicitur, Omnes currunt, præter Petrum; quia tunc excipit terminum sequentem (nempe Petrum) à dicta affirmatione, & consequenter negat. Id autem regulariter contingit, quando agitur de re cuius communiter habemus scientiam, & non dubitationem; vt sunt res præteritæ & præsentes, præsertim à nobis aut à personis nobis notis factæ, & quam verbum præcedens commodè afficeri potest.

57 Hoc ergo supposito, prior pars probatur, quia his verbis, Nullam aliam duco nisi te, nequit commodè effici sensus conditionalis, sicut neque his, Nullam aliam duxi nisi te; sed exceptiuia (quia verbum præcedens potest commodè afficeri rem positam post particulam exceptiuam, & res de qua agitur, est cognita à proferente) & consequenter sensus est affirmatiuus respectu termini sequentis, ita vt sensus sit, Nullam aliam duco, sed te, quo fit matrimonium.

Posterior pars probatur, quia his verbis, Nullam aliam ducam nisi te, nequit commodè effici sensus exceptiuia, sed conditionalis, sicut neque

his, Nullam Religionem ingrediar nisi S. Franciscus, & Nullus currit, nisi Petrus; quia sensus est, si aliquam ducatur sum, te ducam, quibus verbis tantum contrahitur obligatio sub conditione ducendi illam, si aliquam ducatur est.

Est tamen adquerendum, quibuscumque verbis aut signis, quibus contrahentes ratione aliquantum circumstantiarum sibi exprimum consenserunt de praesenti, aut de futuro, contrahi matrimonium aut sponsalia; etiamque verba aut signa id non significent ex communi impositione, neque ex coniunctudine, neque ex prævia aliqua conuentione contractum; quia tunc vere repertur exterior expressio consentius, que (quantum est ex se) sufficit ad contrahendum.

DIFFICULTAS XIV.

Qui possint Sponsalia contrahere.

Q Yamuis vsus perfectus rationis, qui ad uerorem sponsalium requiritur, sufficiat luce naturali ad eorum valorem, Iure tamen positivo Ecclesiastico ad eorum valorem requiritur septenarium completem, ut disponitur aut dispolitum supponitur in c. Literas 4. & in c. Acciſi. 3. & in c. Ad dissolendum 13. de Desponsis imponit in Decretalibus, & in c. vnico eodem iudicatur in 6. Id autem sic fuit Iure Ecclesiastico dispolitum, quia regulariter ante eam etatem non efficitur rationis perfectus, qui Iure naturali requiri ad valorem sponsalium, & cuiuscumque alterius contractus: & quia iste vsus Iure naturali requiritur, eo non existente, dicta etates non sufficiunt ad uerorem sponsalium.

Est tamen difficultas Primò, An ad valorem sponsalium requiritur septenarium Mathematicum completem, an sufficiat esse completem moraliter, ut quando alicui deficiunt quindecim dies plus minusve.

Sotus in 4. distinct. 27. ar. 2. & Rebello lib. 4. quæst. 5. docent, sufficere septenarium moraliter, ut quando aliqui deficiunt parum dicitur, nihil distaret.

Sancius vero libro 1. disputat. 16. Egidius disput. 21. num. 51. & Basilius lib. 12. cap. 1. docent, requiri septenarium Mathematicum completem, & merito: quia sicut pretium rei Interpretarium consistit in indubibili, ita etiam etate Iure præscripta; quia ideo Iure præscribitur, ut quicquam possit illa suo priuato iudicio mutare, posset autem, si illa, postquam Iure præcripta fuit, non consistenter in indubibili. Vide Regula prædicta, Quod parum distat, nihil distat videtur, non habet locum in termino præscripto à Iure, quia eo ipso consistit in indubibili, & ad id præscribitur. Id vero quod ait Bellolius, nempe sufficere ultimum diem septenarii esse incepit, falsum est; quia quo usque completem sit, non est septenarium Mathematicum completem, nec in indubibili consistens.

Secundo est difficultas, An in sponsalibus militia sufficere etatem. In præsentis autem matraria militia nihil aliud est, quam discreto, sensus rationis perfectus. Est ergo difficultas, An quando ante septenarium est vius rationis perfectus, sponsalia hant validè ante illud.

Sancius,

Sancius. Sotus. Aegidius. Rebellus. & Basilius
partem affirmatiuam tueruntur, quia in matrimonio
malitia supplet aetatem lute positivo requisitam
quatuordecim annorum in puer, & duodecim in
puella; ergo etiam in sponsalibus, quae sunt quae-
dam matrimonij inchoatio.

61 Abbas. Angelus. Rosella.
Abbas. Angelus. Rosella.
Sancius. Sotus. Aegidius. Rebellus.
partem negatiuam tradunt: quam etiam
Valquez interrogatus amplexus est, & meritò;
quia alias dispositio Iuris prescribens septennum,
est frustra; quia ex una parte, quando est vñs
rationis perfectus ante septennum, validè fuit
sponsalia secundum aduersarios, & ex altera, quando
non est talis vñs rationis, etiam post septen-
num completum, non fuit validè: ergo ad nihil
deseruit dicta dispositio, quia si malitia supplet aetatem,
sponsalia eodem modo fuit, aut non fuit
validè, sive ea dispositio extet sive non extet.

Ratio autem a priori est, quia quamvis pro matrimoniis lute ipso fiat exceptio malitia suppletis aetatem, non tam pro sponsalibus, ergo ab Iure, imò contra Ius ipsum absolute ab illo exceptio-
ne requirens septennum ad valorem sponsalium, admittitur dicta exceptio, que non fuit facta a Iure; quia frustra fuisset facta dicta prescriptio aetatis pro sponsalibus, quae non fit frustra in matrimonio: quia malitia supplet aetatem in matrimonio, non tantum est vñs rationis perfectus, ut est in sponsalibus, sed etiam potentia ad generandum expedita, quae non solet esse expedita ante aetatem requisitam pro matrimonio; ac proinde, si ante eam est vñs rationis perfectus, & potentia expedita, validè fuit matrimonium, & post eam etiam valide fit, si sic vñs rationis perfectus, quamvis non sit potentia ad generandum expedita. Ex quo constat ad rationem aduersariorum.

62 Tertiò est difficultas, An qui ante septennum contrahunt sponsalia, peccant.

Nauarrus cap. 22. n. 31. Rebellus & Rosella docent, peccare, & mortaliter, nisi id exigat bonum pacis; quia in cap. Vbi. 2. de Desponfat. impub. id prohibetur, nisi quando id exigat bonum pacis.

Sancius verò disp. 17. Aegidius num. 54. & Basilius docent, prædictis non peccare, adhuc venia-
liter, & meritò: quia quamvis supradictis Iuribus sponsalia ante septennum facta irritentur, nullib[us] tamē prohibitur, adhuc in dicto cap. 2. de Desponfat. impub. quia in eo tantum prohibetur fieri matrimonium ante aetatem lute canonico requisi-
tam, nisi urgentissima necessitate interuenient, vt bono pacis, & non sponsalia; quia in eo tantum prohibetur, quod aliqui coniungantur ante aetatem à lute requisitam; sponsalia autem non coniungunt, sed tantum matrimonium, quia eo solo sunt coniuges. Quod autem sponsalia fiant ante aetatem requisitam ad eorum valorem, nihil refert ut fiat peccatum; quia in sic contrahendo contra nullam virtutem fit.

Est tamen peccatum mortale, vt contra Sancium docent Rebellus & Aegidius, ante aetatem lute canonico requisitam matrimonium contrahere, nisi quando ex urgentissima necessitate, vt boni pacis, toleratur (id est approbatur) ab Ordinario, quia id est quid graue, & in dicto cap. 2. prohibutum, nisi in dicta necessitate facta licentia ab Ordinario, de quo iterum Disp. XXI. Diffic. XII.

DIFFICULTAS XV.

Vtrum Sponsalia coacta, seu ex metu
facta, sint nulla.

63 Scilicet lib. 4. disp. 19. & Glossa in c. Ex literis. Sancius.
de Desponfat. impuberum, docent, sponsalia, Glossa.
metu graui iniusto facta, esse nulla; Henriquez ve-
ro 11. de Matrimonio c. 9. Aegidius disp. 28. nu. 7. Aegidius.
docent, sponsalia sic facta esse valida.

Nos tamen existimamus, non esse valida ad obligandum ex fidelite, esse tamen ad obligandum ex iustitia. Et in primis non esse valida ad obligandum ex fidelite, seu non esse valida in ratione promissionis, probatur; quia fides extorta praesertim a promissario, non est necessaria terra. Esse vero valida ad obligandum ex iustitia, seu in ratione contractus, probatur; quia contractus sponsalitatis sic factus, non est invalidus lute positivo, adhuc c. Ex literis. de Desponfat. impuberum, quamvis in eo supponatur, patienti coactionem, seu iniustitiam, liberū esse resilire ab eo contractu: neque est invalidus lute naturali, seu ex natura rei; quia duo, quae lute naturali sufficiunt ad valorem cuiuscumque contractus, nempe voluntarium simpliciter, & titulus, reperiuntur in dicto contractu; quia in primis in eo reperiuntur voluntarium simpliciter (quamvis admixtum cum involuntario secundum quid) quod, quantum est ex parte voluntarii, sufficiens est ex natura rei ad quemcumque contractum, & etiam in eo reperiuntur titulus, quia in eo datur ius ad unum corpus pro iure ad alterum.

Quod si persona coacta ad promittendum, non acceptet ius oblatum ab altero, dictus contractus non erit validus ex defectu tituli, quia non fit pro iure in corpus alterius accepto, neque titulo liberalitatis; quia fit coacta: imò quamvis semel acceptet ius, & sic fiat validè contractus, potest tamen posse à persona coacta dissolvi & distrahi, cedendo iuri acceptato ob iniustitiam grauem illatam, ad extorquendam promissionem (v) significatur in dicto c. Ex literis: sicut etiam ob iniustitiam graue superuenientem sponsalibus iam factis, potest iniustitiam patiens sponsalia dissoluere, cedendo iuri sibi collato, & auferendo quod ipse consultit, ob faciliatem dissolutionis contractus sponsalitatis, cum sit contractus inchoatus, & non perfectus, tendens, quasi via, ad alium contractum.

Quomodo verò promissio matrimonij, ob coactionem nulla, obligata ratione iuramenti superad-
diti, obligatione religionis, dicemus Dilp. VI. vbi etiam dicemus, ratione iuramenti quoad nullam obligationem validari.

DIFFICULTAS XVI.

Vtrum Sponsalia clandestina sint
valida & licita.

64 Scilicet lib. 5. Recopilationis ti-
tul. 1. Albornoz, & Menochius docent, esse nulla. Albornoz.
Probari autem potest Primò ex L. Oratio. ff. De
sponsalibus; vbi dicitur: Oratio, que quasdam mu-
nias Senatorum inhibuit, de sponsalibus nihil locuta
est. rectè tamen dicitur, sponsalia in his casibus ip-

Tridentin.

67
Sancius.
Congreg.
Cardinal.

so Iure nullius esse momenti, ergo eo ipso, quod Tridentinum irritavit matrimonia clandestina, etiam censetur sponsalia clandestina irritasse. Secundum, quia inhabilis ad matrimonium, etiam est inhabilis ad sponsalia; sed post Tridentinum, ubi publicatum est, homines sunt inhabiles ad clandestinè contrahendum matrimonium, ergo etiam ad clandestinè contrahenda sponsalia.

Sancius vero disp. 12. & communiter Doctores docent, sponsalia clandestina esse valida: quod etiam senit Congregatio Cardinalium apud Rebellum nu. 49. dum dicitur, *decreta Tridentini, quo statuit, ut matrimonium fiat coram Parocho & aliis testibus, non habere locum in sponsalibus.* Et ratione probatur, quia sponsalia clandestina non sunt irrita Iure naturali, ut patet, neque aliquo Iure positivo, quia si aliquo, maximè predicto Tridentini; eo autem non irritatur, nisi matrimonium, ut patet; ergo.

Ad priorem ergo rationem aduersariorum, desumptam ex L. *Oratio, respōdemus, orationem, seu legem prohibentem matrimonium, etiam vitare promissionem efficiendi matrimonium, eo modo quo matrimonium prohibetur effici;* quia eo ipso promissio est rei illicitae seu prohibitate, ac proinde promissio contrahendi clandestinè matrimonium est nulla (particula clandestinè cadente supra contrahere matrimonium, non supra promissionem;) quia contrahere clandestinè matrimonium, est prohibitum; promissio tamen clandestina contrahendi solemniter & publicè matrimonium, non est nulla, sed valida, & in dicto sensu, qui est inhabilis ad matrimonium, etiam est inhabilis ad sponsalia, seu ad promissionem contrahendi matrimonium, eo modo quo contrahitur inualidè. Ex quo patet ad posteriorem rationem.

Circa posteriorius Paludanus in 4. dist. 28. q. 1. a. 2. Silvester & alij docent, sponsalia clandestina esse illicita (imo Caietanus in Summa, & Arinilla v. *Sponsalia, exigitur esse peccatum mortale.*) Et probari potest, quia matrimonium clandestinum prohibitum est in cap. finali, de Clandestina sponsat. & in Tridentino sens. 24. de Reformatione matrimonij, cap. 1. Ergo etiam censetur prohibita sponsalia clandestina, iuxta dictam L. *Oratio;* quia prohibito aliquo actu, censetur prohibita omnia que ad illum ordinantur.

Sancius vero lib. 1. disp. 13. Salcedo, & plures alij docent, sponsalia clandestina non esse illicita (quod etiam declarauit Congregatio Cardinalium apud Rebellum nu. 56.) quia non sunt prohibita Iure naturali, ut patet, neque Iure aliquo positivo de ipsis specialiter lato, quia non extat. Ex eo autem quod matrimonium clandestinum sit prohibitum, tantum sit, sponsalia ordinata ad matrimonium clandestinum, quamvis sint publica, esse prohibita, & id tantum continetur in dicta L. *Oratio.*

De sponsalibus autem conditionatis, seu factis sub conditione, quæ & quando, & quomodo obligant, dicimus Disp. vii. ubi agemus de matrimonio conditionato.

DIFFICULTAS XVII.

Vtrum, qui tenetur implere Sponsalia, & non vult, cogendus sit per Iudicem.

Supponimus, sponsalia absque termino præfixa facta, implenda esse, quod alterutrum ex sponsis

petat (si tunc commodè fieri possit) quod generale est omnibus contractibus. Et id est, quando facta sunt præfixo aliquo termino, eo impletio. Quid si neuter patet, differri potest impletio, nisi aliquis eorum ex timore aliquo, adhuc reverentia, aut ex obliuione, non petat; quia si ob timorem vel ob obliuionem non petit, ei sunt implenda, quia non non differt liberaliter solutionem sibi debiti.

Est ergo difficultas, An quando tempore debitum alter non vult implere, altero petente, cogendus à iudice ad impletionem; quia in foro conscientia cogendus est à Confessario, ita ut abfoluendum non sit, quando sponsalia obligant ex iustitia, ut regulariter obligant; quia in non impleendo peccat continuè mortaliter, quo usque impleteat.

Circa hanc difficultatem Doctores varie opinati sunt. Quia sunt qui absolutè docent, nolentem non esse cogendum à iudice, quod significari videtur in cap. *Requisitus.* 17. de Sponsalibus, ubi de quadam femina, quia iurata matrimonium promiserat, dicitur: *Cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius quam cogenda; cum coactis, difficiles soleant exitus frequenter habere.* Et sunt etiam, qui econtra absolutè docent, polentem implere ipsos sponsalia, cogendum esse à iudice, quod non nulli limitant, ut tantum sit verum, quando sponsalia sunt iurata, & significari videtur in c. *Exodus.* 10. de sponsalibus, ubi de quadam viro, qui iurat matrimonium promiserat, dicitur: *Quapropter cum est contra iuramentum venire, mandamus eum moneas, & si monitus non acquiescerit, compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obsterit) in uxorem ducas.*

Sancius vero lib. 1. disput. 29. Agidius disput. dub. 2. & communiter Doctores docent, iniuste recufantem implere sponsalia, adhuc non iusta, per se cogendum esse à iudice; aliquando tamen per accidens non esse cogendum, quamvis sponsalia sint iurata, quando videlicet ex matrimonio prudenter timetur malus exitus.

Et in primis, quod per se (id est secluso periculum mali exitus) cogendus sit, quando sponsalia sunt iurata, expressum est in dicto cap. *Ex literis,* prædictæ coactionis facienda non reddatur alia ratio, quam iuramentum non obstar, ut dicatur, non esse cogendum ad sponsalia non iurata impleenda; quia in eo non negatur, obligationem ex sponsalibus, prout sponsalibus, certam, non sufficiere ut iudex compellat; sed adducitur solùm iuramentum pro causa, quia erat sufficientis, & maior quam promissio ut promissio.

Quod vero per accidens, quando timeret periculum mali exitus, non sit cogendum ad impletum spōsalia, adhuc iurata, expressum est in dicto c. *Requisitus;* & non leuiter deducitur ex dicto c. *Exodus;* in quo etiam est fermo de sponsalibus iuratis, quia in eo dicitur, nolentem esse compellendum, nisi rationabilis causa obsterit: periculum autem mali exitus, est causa satis rationabilis, oblitus coactioni. Et ratione constat, quia index non debet, immo tenetur abstinere à coactione, quando ex

Paludan.
Silvester.

Trident.

69
Sancius.
Salcedo.
Congregat.
Cardinal.

ea timetur grauius malum, quod possit Rempublicam turbare aut scandalizare; ergo quando ex matrimonio coacto timetur malum grauius, quam sit non implere sponsalia, ut quando timentur perpetua rixa, aut fictio matrimonij, aut desertio vxoris, nolens non est cogendum.

Vnde (ut optimè Sancius & Aegidius) quando iudex nolentem admonuit, & excommunicauit, non debet contra eum (si pertinax est) vltra procedere, sed eum absoluere; quia ex matrimonio sic coacto nequit non timeri grauius damnum: quod verum est, quidquid dicat Basilius, etiam si dictum periculum, aut alia rationabilis causa, non deobliget nolentem.

74 Capitalium ergo Regulissim, in quo dicitur, sponsa recusantem monendam esse portus, quam compellendam, intelligitur de compulsione seu coactione extraordinaria; quia ex matrimonio extraordinariè coacto, exitus difficiles frequenter eveniunt; ac proinde non aduersatur dicto c. Ex literis, vbi dicitur, nolentem compellendum esse, nisi rationabilis causa obstat, qualis est prudens timor mali exitus.

DIFFICULTAS XVIII.

Vtrum possit apponi pena iniuste resilienti à contractu sponsalitio.

75 C onueniunt communiter Doctores, penam apposita, etiam iniuste, resilienti ab sponsalibus, esse nullam, & non obligare, quod non tantum habetur in Iure civili in L. Titia. 134. ff. De verborum obligationibus, & in L. Mulier. 5. C. De sponsalibus, & in L. 39. Castellæ, tit. 11. partit. 5. sed etiam in Iure canonico, in c. Gemma. 29. de Sponsalibus; quod ius non solum habet locum in appositione penæ sponsalibus inuidis (vt vult Basilius c. 19.) sed etiam in appositione penæ sponsalibus validis; quia in dicto c. Gemma, etiam si causus fuerit appositione penæ sponsalibus inuidis, ex defectu exatis, decisio tamen, & ratio decisionis absolute est, & generalis.

Prædicta autem dispositio non tantum habet locum in appositione penæ inter ipsos contrahentes, & etiam inter eorum parentes (in quo conueniunt Doctores,) sed etiam inter alios, qui iure propinquitatis sponsos attingunt, immò inter striè sponlorum amicos, & inter eos quibus sponsi subditi sunt, & inter eos à quibus sponsi pati possunt graue aliquod damnum, vt docent Sancius disp. 30. & alii, quia in dicto c. Gemma, generaliter reprobatur pena, qua contrahentium libertas impediri possit; pena autem inter quoslibet, ex dictis, impedit libertatem contrahentium.

76 Prædicta dispositio etiam habet locum, quamvis pena apposita sit modica (vt contra Ioannem Andream, & alios docent Sancius disp. 30. & Couarr. 4. Decret. 2. par. c. 3. §. 7.) quia dictis Iuribus pena absolute reprobatur; pena autem, quamvis modica, est vera pena, & aliqualiter impediens libertatem.

Addunt Sancius, Fillius, & Ochagavia, iuramentum, additum appositioni penæ, non obligare ad ipsius penæ solutionem: quia eam solvere, sit approbare appositionem penæ prohibitam, seu illicitam. Immerito tamen (ut optimè Lessius c. 17. dub. 7. & Aegidius disp. 22. n. 24.) quia, quamvis apposito penæ esset illicita seu prohibita (quod non probatur, quamvis sit nulla) solutio tamē penæ non est prohibita; quia non est prohibita rati-

ne sui, ut patet, neque ex eo quod sit solutio penæ quæ sit illicite apposita, etiam si hoc admittamus: quia etiam solutio pecuniae, oblate homicide, qua conductus est ad homicidium patrandum, est licita, quamvis conductio fuerit illicita, quia ex eo non approbatur conductio, sed satifit obligationi, relata ex conductione; iuramentum autem obligat, quoties licet impleri potest, vt dicitur in c. Debitores. 6. & in c. Si vero. 8. de Iuricando. Prædicti autem iuramenti impletio licita est, quia non est prohibita Iure aliquo positivo, vt patet, neq; naturali, quia neque ex eo approbatur apposito penæ, neque impletio illius directè nocet bono publico, quamvis ei non sit expediens, quod non sufficit, vt iuramentum illius non obliget; sicut etiam non sufficit, vt iuramentum factum latroni inuadenti, dandi illi pecunias, non obliget. Penam tamen, solutam à nolente implere sponsalia, non poterit alter retinere (quidquid dicant Lessius & Aegidius) Sancius. quia eam nullo titulo retinere potest, sicut neque Aegidius. viurarius, neque latro qui accepit pecunias sibi extortè promislas, quamvis cum iuramento.

In Nouella autem 18. Imperatoris Leonis, vbi dicitur, Quod consuetudine placuit, vt in sponsaliorū Nouella reprobationibus penæ imminenterent his qui reprobare Leonis. instituerent, id in legis autoritatem collocaamus, non tā est ferme de imminentia penæ apposita, quam infligenda à iudice ob violationem sponsalium, quia verè potest à iudice infligi violanti sponsalia.

Obseruandum est (ut optimè Sancius disp. 30. n. 15.) posse inter cōtrahentes cōueniit, vt qui iniuste resilierit, recompenfer alteri damnum quod ei emiserit; ex eo quod facta sint sponsalia, & etiam lucrum, ob eadem facta, ei cessans; quia hæc recompensatio non est pena qua Iure positivo irritatur; sed recompensatio Iure naturali iustitia debita; non tamen, vt recompenser lucrum diuitiarum, quod ex matrimonio, cuius erat promissio, acquirendum erat; quia ad istud lucrum non habet ius, nisi post factum matrimonium, proinde cōuenitio recompensandi illud est apposito penæ.

DIFFICULTAS XIX.

Vtrum in Sponsalibus possint tradi arrha amittenda ab iniuste resiliente.

A rrha in præsenti sumunt pro pignore, 80 quod inter sponsos datur in signum impleendi sponsalia, quod vulgo appellatur sēna. Circa difficultatem ergo conueniunt Doctores, posse in sponsalibus tradi arrhas, amittendas ab iniuste resiliente, & merito: quia nullo Iure impeditur, immò id approbatur Iure civili, L. Arrhis, & L. final. C. De sponsalibus, & L. 1. Castellæ, tit. 11. part. 4. Ratio congruentia, ob quam facta est lex irritans appositionem puræ penæ, & non traditio nem arrharum, est, quia traditio arrha ex se & regulariter multò minus impedit libertatem, quam apposito penæ; quia, ceteris paribus, timor amittendi arrhas, utpote iam traditas, & non soluendas, minor est, quam soluendi penam appositam, utpote nondum traditam. Cui accedit, quod regulariter arrha traditio, utpote rei quæ de præsenti datur, est minor, quam apposito penæ, utpote rei quæ promittitur in futurum.

Est tamen difficultas, Primò, an arrha possit 81 valde constitui, & tradi in quacumq; quantitate. Rosella. Rosella v. Sponsalia n. 17. Angelus & Silvester Angelus. Nn. 2 docent, Silvester.

doceat, non posse validè tradi in tam magna quantitate, ut (considerata conditione contrahentium) impediatur eorum libertas, quia tunc currit ratio legis, quæ pœnam irritat.

Bartolus.

Bartolus ad L. Tertia, De verborum obligacionibus (quæ nonnulli Iurisperiti sequuntur) docet, arrhas non posse validè constitui in quantitate excedente quantitatē dotis (id est donationis propter nuptias;) quia dissolens matrimonium, apud Romanos tantum amittet dotem; ergo æquum non est, ut sponsalia non implens, quæ sunt minoris momenti quam matrimonium, incurrit maiorem amissionem.

Sancius.
Ægidius.
Conarr.

Sancius verò disp. 25. Ægidius disp. 22. n. 15. & Couarruias 4. Decret. 2. p.c. 3. n. 7. docent, arrhas posse validè constitui, & tradi in quacumq[ue] quantitate, absq[ue] limite, & merito: quia traditio arrharum, nullo Iure reprobata, in d[omi]n[u]m Iure ciuilis approbata, nullo Iure restringitur seu limitatur; ergo possunt validè in quacumq[ue] quantitate tradi & constitui.

82

Quod autem arrha in magna quantitate aliquando impedianc libertatem, non obstat, vt in ea possint validè constitui; quia quamvis hæc ratio mouerit ad statuendam legem irritantem puram pœnam, non tamen insuit ad irritandas arrhas, adhuc in magna quantitate; quia in hac ratiō constituuntur, ad quod non attendunt leges.

Quod verò in sponsalibus (quando traduntur in quantitate excedente dotem) maior amissio incurrit, ob non impletionem eorum, quā olim ob dissolutionem matrimonij, nō est contra aequitatem; quia tunc amissio dotis incurrebat, tamquam pœna, & lege præscripta; quod durius est, quā incurrere amissionem arrharum, etiam excedentiū dotem; quia harum amissio non incurrebat tamquam pœna per legē inficta, sed tamquam amissio rei propria sponte traditæ, & facta non per legem, sed ex propria voluntate. Addimus, Iure ciuili Castellæ arrhas non posse exceedere decimam partem bonorum dantis illas, vt constat ex L. i. titul. 2. lib. 3. fori, quæ approbat L. 2. tit. 2. lib. 5. Noua Recopilationis, & habet vim in sponsalibus non baptizatorum.

Secundò est difficultas, An arrhae tradi & constitui possint in re immobili, vt in fundo, sicut etiam in re mobili, vt in pecunia.

Bartolus.
Rosella.

Bartolus & Rosella vbi suprà, partem negatiuam tuentur, Primo, quia L. final. C. De sponsalibus, approbans traditionem arrharum, loquitur de illis in quantitate numerata. Secundò, quia arrha aliquando duplicari debent ab accipiente illas, quod nequit fieri (salem comodi) nisi in quantitate numerata.

Sancius.
Conarr.
Ægidius.

Sancius verò, Couarruias & Ægidius vbi suprà, partem affirmatiuam amplectuntur, & merito: quia arrharum traditio, in re immobili, nulla lege reprobatur; quamvis in dicta Lege tantum fiat mentio earum in quantitate numerata. Et duplicitatio arrharum, quando necessaria sit, poterit fieri restituendo rem immobilem, & credendo valorem illius.

84

Tertiò est difficultas, An arrhae possint validè ab utroque contrahente constitui.

Bartolus.
Angelus.
Rosella.

Bartolus, Angelus & Rosella partem negatiuam tradunt, quia quando traditio arrharum est mutua, videtur superflua; quia superflue datur id, cui æquivalens recipitur.

Sancius.
Conarr.

Sancius verò & Couarruias partem affirmatiuam tuentur, & merito: quia ex una parte mutua

arrharum traditio, nullo Iure irritatur, & ex altera non est superflua; quia iniuste resiliens, amittit arrhas à se traditas, & tenetur sibi traditas restituere.

DIFFICULTAS XX.

Ad quem pertineant arrhae.

Couarruias verò, quando matrimonium promissum fit, arrhas traditas redire ad eum qui eas tradidit, quia arrhae sunt quasi pignora, quæ non amittuntur, quando contractus (in cuius lignum datur) celebratur: & quando matrimonium promissum non fit ob culpam eius qui tradidit arrhas, illas amittit, & pertinet ad eum cui fuerunt tradita, nō ratiō quanto iuste resiliat. Conuenient Secundo, cum cui traditae fuerunt (si iniuste resiliat) tener illas restituere ei qui illas tradidit, vt patet in L. final. C. De sponsalibus, decernitur, vt nō solū restituat arrhas, sed etiam reddat tantumdem d[omi]no patrimonio; quod æquirati est conforme; vt si tradens arrhas exponit amissioni eorum (si iniuste resiliat) ita etiam, qui illas recipit, exponit amissioni tantidem, præter ipsas arrhas accepit. Et hæc videtur intentio contrahentium (altemnitata) quia id est in vsu, ortu ex dicta L. Quamvis id obligante vbi que, nisi in terris Imperio subditi, in sponsalibus non baptizatorum, in qua exceptio minor vigintiquinq[ue] annorum, vt tantum teneantur restituere arrhas accepit, & non reddere tantumde; & ob id ea videtur intentio, tam minoris cuncti datur arrhae, quam contrahentis cu[m] ipso minori.

Deinde in dicta L. final. decernitur, vt contrahentes possint inter se conuenire, quod accipiunt arrhas (nisi sit minor) si iniuste resiliat, reddat duplum; id est ipsas arrhas, & bis tantumde; aut quod reddat quadruplum, id est, arrhas, & ter tantumde.

Circa quod decretum difficultas est, An facta conventione dicta, si accipiens arrhas iniuste reliquit, teneatur in conscientia, ante iudicis sententiam, reddere, nō tantum arrhas, sed etiam reliquum.

Nauarrus cap. 23. n. 68. & Sancius disp. 37. partem negotiatiuam tuentur; quia intentio contrahentium videatur esse, vt dicta pœna conventionalis, id est, ex conuentione appolita, non obligat ante iudicis sententiam.

Couarruias verò 4. Decret. c. 6. §. 8. Ægidius disp. 22. dub. 4. & Basilius c. 19. partem affirmatiuam tradunt, & merito: quia ex una parte, sola partem cōventione fieri potest, vt pœna debeatur ante iudicis sententiam, vt patet; & ex altera, invenio contrahentis est, vt pœna sit debita ante illam. Quod constat Primo, quia conuenient de solu[n]tione pœnae, nulla facta mentione sententia iudicis. Secundò, quia amissio arrharum est pœna conventionalis, nō minus, quam redditio dupl. aut tripl. præter arrhas; & tamen tam tradens quam accipiens arrhas intendit eas amitti, & relinquere accipienti, ante iudicis sententiam; ergo etiam quod illud duplum aut triplum reddatur, quia id ad minus intendit tradens arrhas; quia hic non minus intendit accipientem obligari, quam ipse obligatur; ac proinde etiam alter, li[ter]at[ur] conuenient, & conformantur.

Vnde non minus accipiens arrhas, tenetur ante iudicis sententiam, ad tantum de equivalens arrhas, præter restitutio[n]em arrharum, vt contra Sancium docet Ægidius; quia illud tantumdem, etiam est pœna

poena conventionalis, saltem ubi non obligat dicta Lex; imò etiam ubi obligat, non est purè legalis; que non solet ante Iudicis sententiam obligare.

Sed an poena conventionalis, bis tantidem, aut ter tantidem, & etiam semel tantidem (si est conventionalis, vt nos existimamus) debeat soli ante petitionem partis, sub controversia est inter Autores nostræ opinionis quia Couarrutius, Aegidius & Molina docent, illam non deberi ante petitionem partis, sicut neque poena legalis, id est per legem apposita.

Palindanus vero in 4. dist. 27. quæst. 1. & Petrus Nauarra lib. 3. de Restitut. cap. 2. dub. i. c. docent, debere soli ante petitionem partis (nisi pars non petendo censeatur remittere) & meritò: quia debetur ex conventione & contractu, ac proinde ex statim, sicut debitum ex aliis contractibus; & id est aequitati conforme, quia accipiens arribas, ex statim acquirit ius in illas, & eas iustè retinet.

Obscurandum est, excepta appositione pura poena, quæ irritatur in cap. *Gemma*, de Sponsalib. posse validè & licet sponsalibus adiici alios contractus, quia nullibi reprobantur, vt contractum fidei iustoris, pro maiori securitate matrimonij efficiendi, & etiam pignoris, pro securitate arrharū nondam traditarum, & etiam contractum habitudini in certo aliquo loco, cui contractui teneturflare vir (nisi iusta causa mutandi locum superueniat) quod si vir absq; iusta causa mutet locum, vxor non tenetur virum comitari, vt docet Sancius disp. 40.

DIFFICULTAS XXI.

Quæ sint impedimenta, quibus impeditur validè spondalium nondum factorum, ne validè fiant.

Conveniunt Doctores, non tantum defecutum usus rationis & ætatis, Iure ipso requiri, impeditre non validè fiant sponsalia, ut diximus Difficil. x. v. fed etiam omnia impedimenta, quibus personæ sunt inhabiles aut prohibita ad contrahendum matrimonium, quando sponsalia referuntur ad matrimonium faciendum, tempore inhabilitatis aut prohibitionis; ut quando promittitur matrimonium, faciendum ante legitimam ætatem, aut tempore impedimenti dirimenti, aut tantum prohibentis seu impeditientis; quia qui nequit validè contrahere, nequit validè promittere ipsum contraheere, tempore impedimenti ipsius contractus; & qui nequit licetè contrahere, nequit etiam validè promittere ipsum contraheere, tempore prohibitionis ipsius contractus, quia promissio rei impossibilis aut illicite nequit esse valida. At quando sponsalia referuntur ad matrimonium, faciendum tempore in quo non est futurum impedimentum, aut prohibitio matrimonij, erunt valida; quamvis ipsa fiant tempore impedimenti, aut prohibitionis matrimonij; vt quando quis ante pubertatem, septennio completo, primitur, se contractum matrimonium post puberitatem; & quando quis durante voto castitatis promittit se contractum matrimonium post cessationem voti.

Est tamen difficultas, An vatum castitatis (& idem est de voto Religionis) ita se habeat ad sponsalia sequentia, quando facta sunt sub spe deflorationis virginis, cum effectu fecuta, vt qui sic promisit matrimonium, teneatur illam ducere; an potius teneatur voto ipso. Et procedit, quando

virgo ignara erat voti; quia si conscientia esset, non esset obligatio illam ducendi; imò neque refaciendi illi damnum (quia mala fide permisit sibi damnum illud inferri).

Sancius ergo disp. 45. & Rebellus lib. 4. quæst. 7. docent, votum castitatis non impeditre obligationem ducent illam (intellige etiam cum animo consummandi) quod etiam sentiebat P. Vazquez. Et probari potest Primò, quia tunc *Vazquez* facta est notabilis muratio, qua impletio voti fit notabiliter durior, quia votens post votum, intulit magnum damnum virginis ab ipso refarcendum; quod si refarciat illam ducendo, erit facile; difficile verò & durum, si impletat votum, & damnum alia via refarciat; votum autem non obligat, quod si similis mutatio. Secundò, quia votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex iustitia, ergo qui sub spe matrimonij deflorat virginem ignoram, etiam post votum emisum, tenetur illam ducere, non obstante voto; quia hoc impletur cum dano notabili debiti virginis ex iustitia.

Nauarrus vero lib. 4. Consiliorum tit. de Sponsalibus, consil. 2. r. & Rodriguez tom. 1. Summa Rodriguez c. 208. nu. 11. & Vinaldus 3. part. cap. 14. nu. 64. Vinaldus docent, votum castitatis impeditre obligationem defloratam, ac proinde praedictum teneri voto, & meritò: quia praedictus non tenetur illam ducere ratione promissionis, quia fuit nulla, utpote rei illicite, ratione voti præsuppositi; neque tenetur ratione damni illati, quia huic satisficeri potest constitutione dotis, aut alteri; ergo non tenetur illam ducere, sed tenetur impleere votum, & etiam alia via satisfacere dicto damno, quando necessaria fit satisfactio.

Quod si damno illato nequit alia via satisficeri, nisi eam ducent (vt regulariter contingit), quando defloratione non carè facta à viro, aut ab eo publicata, virgo est infamata) tenetur illam ducere, ob posteriorem rationem aduersariorum; quia scilicet votum non obligat cum damno notabili debiti alteri ex iustitia. Addidimus, quando necessaria sit satisfactio, quia non semper est, tunc scilicet, quando deflorata non est infamata à viro, & aquæ bene nubit, ac si deflorata non esset. Quod si ipsa absque rationabili causa ob publicavit, & sic te ipsam infamavit, quo etiam non aquæ bene nubit, nisi maiori dote; deflorator solum tenebitur ad satisfactionem damni deflorationis sufficientem, vt deflorata possit aquæ bene nubere, ac nuberet, si defloratio secreta esset; & facta nota ei cui nubit, vt absque fraude procedat, quia deflorator potest ei cui nubit id manifestare.

Ad priorem ergo rationem aduersariorum respondemus, tunc ob mutationem notabilem suipertinentem, quia impletio voti fit notabiliter durior, cessare obligationem voti, quando ea mutatio non fuit voluntaria ei qui emisit votum, sed evenit ineuitabiliter, quod non contingit in præsenti.

Ad posteriorē concedimus, votum non obligare, quando eius impletio futura est cum damno notabili debiti alteri ex iustitia. In præsenti autem casu impleri potest votum castitatis absq; damno deflorata, quando alia via, quam ducendo illam, potest ei satisficeri (vt sapè potest) quia quando non potest, nisi eam ducent, erit obligatio eam ducendi; & tunc votum non obligabit quoad redictionem debiti coniugalis, etiamsi quoad petitionem obligat, & quoad alios actus.